

PARVANAS VANDRING

Den kanadensiska författaren Deborah Ellis har tillägnat sin bok *Parvanas vandring* "alla barn som vi tvingar att vara modigare än de borde behöva vara". Ett sådant barn är berättelsens trettonåriga huvudperson, den afghanska flickan Parvana. I historiens inledande scen begraver hon sin pappa. Hans krafter har nedsatts inte bara på grund av kriget utan också på grund av en fängelsevistelse. Hans brott var enligt talibanerna att han studerat och utbildat sig till lärare i England. Nu är Parvana ensam i krigets Afghanistan. Hennes mål är att försöka finna sin mamma och sina syskon – en till synes omöjlig uppgift i det svårt krigshärjade landet. Men Parvana är seg och uthållig. "Det var inte jag som skapade den här världen", säger hon, "jag måste bara leva i den."

Parvanas vandring är en stark skildring av barn på flykt, en skildring som tyvärr är av än större aktualitet i dag än då den skrevs för cirka femton år sedan. Deborah Ellis berättar detaljrikt och lyckas levandegöra både miljö och personer. Parvana blir en karaktär med både positiva och negativa drag. Hon kan bli arg och misströsta, men hon ger aldrig upp. Oförtrutet tar hon sig fram i ett land, fullt av trasiga stridsvagnar, kraschade flygplan och livsfarliga minfält. Det är som att vandra vaken i en mardröm, tycker hon stundtals. Hon tänker på hur det såg ut förr i landet, innan alla välhållna hus och blommande trädgårdar hade bombats sönder.

Parvana har förklätt sig till pojke. På så sätt riskerar hon inte lika lätt att bli tillfångatagen av talibanerna. Som pojke kan hon också ta ett arbete om tillfälle skulle yppa sig. Under sin vandring i ödsliga trakter med en mage som ofta värker av hunger möter hon ibland människor vars blick inte längre har något liv, människor som förlorat allt och inte längre hoppas på någon framtid. Lantarbetare som förr brukat jorden konstaterar med bitterhet: Tidigare var vi bönder, men nu är vi måltavlor för talibanerna eller för deras fiender.

I en sönderbombad by finner Parvana ett övergivet spädbarn som hon tar med sig på sin vandring. Så småningom stöter hon på en tioårig pojke som gömt sig i en grotta. Kriget har berövat honom hans ena ben. Att finna mat för dagen är inte lätt för de tre barnen. De får hushålla med de riskorn de kokar, och rent vatten är en bristvara. En vilopunkt i den mödosamma vandringen inträffar när de möter flickan Leila som bor i ett fallfärdigt skjul med sin sjuka mormor. Huset ligger i en dal omgivet av höga berg.

Här finner de för en tid trygghet. Här finns dessutom mat och förnödenheter av olika slag som Leila har skaffat på det närliggande minfältet efter explosioner. En försäljare som omkom hade med sig ett stort förråd varor som Leila med dödsförakt lyckades ta till vara. Barnen känner sig fredade i den gröna dalen som ger dem ro och vila. Men krigets armar är långa. Idyllen blir kortvarig, och den tröstlösa vandringen tar åter sin början.

Parvanas vandring kan läsas som en modern krigsvariant av Laura Fitinghoffs *Barnen ifrån Frostmofjället* från 1907. Liksom Frostmofjällets barn tvingas Parvana och hennes medvandrare att klara sig på egen hand. De får lita till sin egen styrka och den egna förmågan. Till sist når de fram till ett flyktingläger. Även där är nöden stor, men nu finns det trots allt vuxna att vända sig till. Berättelsen har ett öppet slut, som pekar på framtida möjligheter trots allt. Men vi är fjärran från den harmoniska avrundning som Fitinghoffs bok utmynnar i. Ellis är betydligt kärvare i sin realism och visar övertygande vad kriget gör med barn som blir oskyldiga offer för våld och grymhet. De riskerar att tappa sin identitet. ”Jag känner mig inte ens som mig själv längre”, säger Parvana vid ett tillfälle. ”Den del av mig som är jag är borta.” Hon är endast en i den långa raden av människor på ett flyktingläger.

Deborah Ellis är född 1960 i Ontario i Kanada och är numera bosatt i Toronto. Till Afghanistan reste hon första gången i slutet av 1990-talet. Det var hennes erfarenheter från arbete på ett afghanskt flyktingläger i Pakistan som gav henne inspiration till *Parvanas vandring*. I Pakistan gjorde Ellis också intervjuer med kvinnor om deras liv, vilket resulterade i boken *Women of the Afghan War* (2000). Kvinnornas berättelser handlade om konsekvenserna av talibanernas lagstiftning, om förstörda hem, om välutbildade kvinnor som inte längre fick arbeta och flickor som inte fick fortsätta att gå i skolan.

Parvanas vandring (2003) är del två i en trilogi som alla belyser hur krigets fasor drabbar framför allt barn. De övriga delarna är dels *Den osynliga flickan* (2002), som handlar om en flicka som klär ut sig till pojke för att kunna försörja sig och sin familj, dels *Lerlägret* (2004) som utspelar sig i ett flyktingläger i Pakistan. För *Parvanas vandring* tilldelades Ellis Peter Pan-priset 2003.

Deborah Ellis som är utbildad psykoterapeut har gett ut böcker både för barn och för vuxna. Hon är engagerad i fredsrörelsen och krigsaktivist. Som feminist har hon även arbetat för kvinnors rättigheter. Till exempel har hon startat organisationen

”Kvinnor för kvinnor i Afghanistan” som kämpar för flickors rätt att utbilda sig. Organisationen drivs av kvinnorna i lägren. Man har byggt föreningshus för lägrets kvinnor och skolor till barnen, där kvinnorna själva undervisar flickorna. Deborah Ellis har även gett ut boken *Vägen till himlen* (2005) om afrikanska barn som drabbats av aids.

Lena Kåreland